

KAVRAMSAL MAKALE

15 Temmuz Sonrası Jandarma Teşkilatında Yapısal Değişim ve Etkileri

Çağatay AK, Yüksek Lisans Öğrencisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak, e-posta: cagatay.ak@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9897-1064>

Prof. Dr. Özcan SEZER, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Zonguldak, e-posta: ozcan.sezer@beun.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6983-4730>

Öz

Bu çalışma, 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasında Türk güvenlik bürokrasisinde meydana gelen yapısal dönüşümü, Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) örneği üzerinden çok boyutlu bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada başta 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu olmak üzere, 668 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve sonrasında yürürlüğe giren düzenlemeler, tarihsel süreklilik ve kırılma noktaları dikkate alınarak analitik bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. İnceleme sürecinde normatif metinler yalnızca hukuki içerikleri bakımından değil; aynı zamanda güvenlik yönetimi anlayışında meydana gelen paradigma değişimini yansıtan metinler olarak ele alınmıştır. Çalışma, Jandarma Teşkilatı'nın kökenlerini Tanzimat Dönemi'ne kadar geri götürmekte ve Cumhuriyet boyunca sürdürülen askerî karakterin kurumsal hafıza üzerindeki etkisini arka plan verisi olarak kabul etmektedir. Bununla birlikte analiz, esas olarak 2016 sonrası döneme odaklanmakta özellikle hiyerarşik bağlılık yapısındaki değişim, personel rejiminin yeniden yapılandırılması ve eğitim sisteminin sivilleşme ekseninde dönüşümünü ele almaktadır. Bu çerçevede, askerî disiplin ile sivil bürokratik esneklik arasında kurulan yeni dengenin, kurumsal performans üzerindeki etkileri tartışılmaktadır. Özellikle sivil otoriteye doğrudan bağlılık, karar alma süreçlerinde şeffaflığı artırmakta ve güvenlik politikalarının toplumsal meşruiyet zeminini güçlendirmektedir. Bununla birlikte, köklü askerî gelenek ile sivil yönetim pratikleri arasındaki etkileşim, kurum içinde yeni bir kurumsal kültür arayışını beraberinde getirmektedir. Jandarma Teşkilatı'nın geçirdiği dönüşümün yalnızca idari bir yeniden yapılandırma olarak değil, aynı zamanda Türkiye'nin güvenlik yönetimi anlayışında meydana gelen daha geniş ölçekli bir paradigma değişiminin parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği bu çalışmada ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Jandarma Teşkilatı, İç güvenlik, Güvenlik Politikaları, 2803 sayılı Kanun, FETÖ/PDY.

Makale Gönderme Tarihi: 24.02.2026

Makale Kabul Tarihi: 05.04.2026

Önerilen Atf:

Ak, Ç. ve Sezer, Ö. (2026). 15 Temmuz Sonrası Jandarma Teşkilatında Yapısal Değişim ve Etkileri, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(4): 221-235.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2026, 9(4): 221-235. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1648>

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Structural Changes and Their Effects in the Gendarmerie Organization After July 15th

Çağatay AK, MSc. Student, Zonguldak Bülent Ecevit University, Institute of Social Sciences, Zonguldak, e-mail: cagatay.ak@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9897-1064>

Prof. Dr. Özcan SEZER, Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Zonguldak, e-mail: ozcan.sezer@beun.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6983-4730>

Abstract

This study aims to examine the structural transformation that occurred in the Turkish security bureaucracy following the July 15 coup attempt through a multidimensional approach, using the Gendarmerie General Command (JGK) as a case example. In the study, particularly Law No. 2803 on the Organization, Duties and Powers of the Gendarmerie, along with Decree Law No. 668 and the subsequent regulations that came into force, have been subjected to an analytical evaluation by taking into account historical continuity and breaking points. During the examination process, normative texts have been considered not only in terms of their legal content but also as texts reflecting the paradigm shift in the understanding of security governance. The study traces the origins of the Gendarmerie Organization back to the Tanzimat Period and accepts the impact of the military character maintained throughout the Republic on institutional memory as background data. However, the analysis mainly focuses on the post-2016 period, particularly addressing changes in the hierarchical dependency structure, the restructuring of the personnel regime, and the transformation of the education system along the axis of civilianization. Within this framework, the effects of the new balance established between military discipline and civilian bureaucratic flexibility on institutional performance are discussed. In particular, direct subordination to civilian authority increases transparency in decision-making processes and strengthens the social legitimacy of security policies. Nevertheless, the interaction between a deeply rooted military tradition and civilian administrative practices brings about a search for a new institutional culture within the organization. This study argues that the transformation experienced by the Gendarmerie Organization should be evaluated not only as an administrative restructuring but also as part of a broader paradigm shift in Türkiye's understanding of security governance.

Keywords: Gendarmerie Organization, Internal Security, Security Policies, Law No. 2803, FETO/PDY

Received: 24.02.2026

Accepted: 05.04.2026

Suggested Citation:

Ak, Ç. and Sezer, Ö. (2026). Structural Changes and Their Effects in the Gendarmerie Organization After July 15th, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(4): 221-235.

GİRİŞ

Devlet, belirli bir coğrafyadaki toplumun siyasi bir örgütlenmesi olarak, ülkenin tüm nüfusunun tabi olduğu bir kontrol ve baskı aygıtına sahip, egemen bir kamu gücü biçimidir. Devletin tanımı konusunda geçmişten günümüze birçok bilim insanı görüş ileri sürmüştür. Alman hukukçularından Wilhelm Wundt ve George Jellinek, devletin hukuki yönünün onun en önemli tarafı olduğunu belirtmişler ve hukuk olmadan devletten söz edilmesinin mümkün olmadığını dile getirmişlerdir. Alman filozoflarından Hegel ise, devleti objektif ruhun en yüksek derecesi, uyanan ruh şeklinde açıklamıştır. Devletin hukuki yönünü ele alarak inceleyen yaklaşımlar yanında, siyasi, ahlaki, tarihi, ekonomik boyutu ile açıklayan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Devletin farklı yönlerinin yalnız birisine önem vermek ve devleti sadece bu açıdan ele almak devletin açıklanmasında doğru sonuçlara götürmez. Bu nedenle devlet, hukuki, ahlaki, siyasi, tarihi ve ekonomik unsurlardan oluşan sentetik bir yapıya sahiptir (Okandan, 1976:10-13).

Güvenlik gereksinimi Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi içerisinde ikinci basamakta yer almakta ve devlet aygıtının klasik görevleri arasında sayılmaktadır (Arslan, 2023:415). İnsanlar birlikte yaşamaya başladığında ve bir topluluk haline geldiklerinden beri, güvenlik sürekli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Güvenlik kavramı denildiğinde devletin bağımsızlığının, egemenliğinin sınırlarının, halkın, toplumun, devletin hak ve hukuklarının korunması anlaşılmaktadır. Kamu güvenliği, bireyin, toplumun ve devletin öncelikle sosyal açıdan tehlikeli nitelikteki iç tehditlere karşı korunma düzeyinde ifade edilen, ulusal güvenliğin ikinci bileşenidir. Bu doğrultuda kamu güvenliği, toplumsal hayatın sürekliliğin sağlanabilmesi için önemli unsurlardan biri olup, devletin ülke sınırlarında yaşayan halkının can ve mal güvenliğini sağlamasını ifade etmektedir. Bir insan için en elzem ihtiyaçlardan olan can ve mal güvenliğini sağlamak devletin asli ve klasik işlevlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Yayla, 2010: 39).

Küreselleşme ve bilgi iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmelerle birlikte "güvenlik" kavramı da değişime uğramıştır. Günümüzde devletin başka devletlerle sıcak savaşı bağlamında savunma anlayışını ifade eden "ulusal güvenlik" kavramından, güvenlik algısının farklı şekillerde tezahür ettiği "kamu güvenliği" kavramına doğru bir kavram değişikliği dikkati çekmektedir. Bu bağlamda sayıları yüzbinleri bulan askeri birliklerle mukabele etme yerine, daha küçük ölçekte (ekonomi, enerji, göç, iklim değişikliği) gerçekleşen mücadeleler söz konusu olmaktadır (Karasoy, 2021:61). Özellikle 1950'li yıllardan itibaren ortaya çıkan tehditlerin Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve 11 Eylül Saldırıları sonrasında ortaya çıkan potansiyel tehlike, modern devletin iç güvenlik ve dış güvenlik olarak kesin çizgilerle birbirinden ayırdığı yaklaşımı geçersiz kılmıştır. Modern devlet yapısı içerisinde şekillenen güvenlik yapılanması, organize suç grupları, terör örgütleri, özel askeri şirketlerin farklı kombinasyonlarından oluşan postmodern tehditlerle etkin mücadelede yetersiz kalmaktadır (Arslan, 2019). Devletler, karşı karşıya kaldıkları tehditlerle mücadele edebilmek için güvenlik yapılarında zamanın şartlarına göre değişikliklere gitmektedirler.

Türkiye'de güvenlik yönetiminin tarihsel geçmişine bakıldığında Osmanlı Döneminde, 1845 yılına kadar, özellikle devletin merkezinde genel idari kolluk hizmetlerinin ağırlıklı olarak askeri teşkilatlar ve bunlar içerisinde kolluk hizmetlerine ayrılan görevliler aracılığıyla yürütüldüğü bilinmektedir. Sonraki dönemde Asakir-i Nizamiye yanında kolluk işlemleriyle ilgilenmek üzere Asakir-i Zaptiyenin oluşturulduğu ve ardından Jandarma ve Polis adlarıyla kolluk düzenine geçildiği ifade edilebilir (Bilgiç, 2021: 129). Kurulduğu günden itibaren devletin iç güvenliğini sağlayan jandarma teşkilatı iç güvenlik ve kamu düzenini sağlama görevi bakımından tek elden idare edilmekteydi. Ancak teşkilatın idari yapısındaki düzenlemelere ve yasal mevzuatın yürürlüğe konmasına rağmen gerek Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu dönemin özelliği, gerekse teşkilata personel seçimi ve eğitimindeki hatalar bu düzenlemelerin başarısına mâni olmuştur (İleri, 2004: 47). II. Meşrutiyet döneminden sonra önemli dönüm noktasına giren

teşkilat, 1909 yılında Umum Jandarma Kumandanlığı adını almıştır. Cumhuriyetin ilanıyla köklü değişiklik bu teşkilatta da yapılmıştır. 1930 yılında teşkilatın hukuki sorunlarını belirleyen 1706 sayılı Kanun kabul edilmiştir. Bu Kanun 1980 darbesine kadar jandarmanın görev, yetki, sorumluluk ve personel özlük haklarını düzenlemiştir. Bu Kanun yerine 1983 yılında 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu çıkarılmıştır. Tarihsel süreçte kurumsallığını gittikçe artırarak revize eden Jandarma Teşkilatı 1983 yılında çıkarılan 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanuna tâbi olmuştur.

2016 yılında FETÖ/PDY terör örgütünün darbe kalkışması sonucu 2803 sayılı Kanunda düzenlemeler yapılmış, özellikle idari konularda sivil otoriteye bağlılığı esas alınarak Genelkurmay Başkanlığı ile doğrudan hiyerarşik bağı koparılmış ve Millî Savunma Bakanlığında İçişleri Bakanlığına devredilmiştir. Darbe girişiminin bastırılmasında etkin ve önemli rol oynayan Jandarma Teşkilatı 2803 sayılı Kanundaki değişikliklerle gerek kentlerde gerekse kırsal alanda emniyet ve asayişin temin edilmesinde de etkin bir rol oynamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Jandarma teşkilatının tarihi gelişimi, yapısı ve işleyişini inceleyerek 15 Temmuz sonrası ilan edilen Olağanüstü Hal döneminde çıkartılan OHAL KHK'ları ile Jandarma teşkilatının yapısında gerçekleştirilen değişiklikleri, bu değişikliklerin gerekçelerini, getirdiği yenilikleri ve Jandarma teşkilatına etkilerini kurumsal dönüşüm ve sivil denetim perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

KOLLUK KAVRAMI VE KAMU GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDAKİ ROLÜ

Her insan toplumu, ortak yaşamını sürdürebilmek için belli bir düzene ve disipline gereksinim gösterir. Bu açıdan, en ilkelinden en gelişmişine kadar her toplumda devletin en birincil ve yaygın göreve kamu düzenini korumak ve böylece bireylerin ve toplulukların güvenlik ve huzur içinde yaşamalarını sağlamaktır (Günday, 2003:245). İdarenin kamu düzenini sağlama, koruma ve bu düzenin bozulması haline eski haline getirme için bireysel ve toplumsal davranışları düzenlemesi, toplum düzenine aykırı eylemleri güç kullanarak önlemesi amacıyla oluşturduğu teşkilata, yürüttüğü faaliyete ve bu faaliyeti yerine getiren personele "kolluk" adı verilmektedir (Akylmaz vd., 2011: 482).

Devletler açısından güvenlik kavramı, devletlerin ulusal bağlamdaki toprak, sınır güvenliği ve kamu düzeni olarak nitelendirilen bir olgudur. Ulusal güvenlik kavramına ikame olarak her ne kadar kamu güvenliği kavramı kullanılsa da temelde bu kavramlar arasında farklılıklar mevcuttur. Örneğin; ulusal güvenlik ile ilgili bir tehdit hali ve sorun görüldüğünde devlet, düzenli askeri birlik ve kolluk kuvvetleri aracılığı ile bu tehditlere karşı sistematik bir savunma hakkını kullanırken, kamu güvenliği kavramında ise devlet, güvenliğini tehlikeye düşürecek, tehdit edecek olguları; gerekli önlemler alarak, askeri güce ihtiyaç duymadan üstesinden gelebilmektedir.

Özellikle 21.yy. da devletlerin gelişmesi ile yeni oluşan dünya düzeninde kamu güvenliği kavramı üzerinde daha çok durulmuş ve bu kavram önem kazanmıştır. Nitekim askeri bir güç olarak ulusal güvenlik anlamında terör örgütlerine karşı konulabilirken, aynı örgütün siber saldırı durumu, enerji, ekonomik saldırılar vb. kamu güvenliği kavramının içerisine girmektedir. Bu tür sorunlar ile mücadele de ise şüphesiz asker ve silahlı mücadele zor olduğundan gerekli tedbir ve önlemler önceden alınarak kamu güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu sebeple güvenlik kavramının kastedildiği kamu güvenliği kavramı daha kapsamlı hale gelmiştir.

Kamu güvenliğini tehdit eden durumlar genel çerçevede değerlendirildiğinde; insan kaynaklı tehditler, çevresel tehditler, dijital tehditler gibi başlıklarda ele alınabilir. Özellikle teknolojinin gelişmesiyle beraber; siber saldırılar, ekonomik savaşlar, göç ve pandemi gibi sağlık konularında

kamu güvenliğini tehlikeye düşürecek konularda devletler gerekli kurumları oluşturarak bu bağlamda bir önleme ve tedbir alma yoluna gitmişlerdir. Kamu düzeninin korunması ve kamu güvenliğinin sağlanmasında şüphesiz kolluk kuvvetlerinin üstlendiği görev çok önemlidir. Zira kamu düzeninin sağlanması, genel sağlık ve huzurun teminini sağlarken, kolluk kavramı ortaya çıkmaktadır. Kolluk kuvvetleri kanunlar çerçevesinde gerektiğinde zor kullanarak kamu düzeninin sağlanması görevini ifa etmektedir.

Kolluk kuvvetleri görev açısından, vatandaşların huzur ve sükûn ortamını temin etmek, asayiş sağlama ve kamu güvenliğine tehdit oluşturacak durumlarla mücadele eden bir yapıdır. Fakat devlet gerektiğinde belirli makam ve kişileri yetkilendirerek kamu özgürlüklerini sınırlandırma, anayasal hakların dahi özüne dokunmamak kaydı ile kısıtlama yapma işlemini kolluk vasıtasıyla uygulamaktadır (Günday, 2003:246). Ayrıca kolluk kavramı idari olarak kullanılsa da bu görevi yerine getiren temsil makamlarını da kapsamaktadır. Devlet denilen yapılanma, idari faaliyetlerini kurduğu teşkilatlarla yürütmektedir. Bu kapsamda, kolluk faaliyetlerine ilişkin görevlere kolluk görevi, bu görevleri yerine getiren örgüte kolluk teşkilatı, bu örgütün söz konusu görevlerini icraya özgülünen görevlilere de kolluk görevlileri denilmektedir (Gözler, 2010: 320-325).

Kolluk açısından Türkiye'ye bakıldığında çoklu kolluk sistemi kullanılmaktadır. "2016 yılında yapılan değişikliğe kadar, kendi teşkilat kanunlarında jandarma silahlı askeri bir kolluk kuvveti olarak tanımlanmışken, sahil güvenlik Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşu içerisinde olan silahlı bir güvenlik kuvveti olarak tanımlanmıştı. Söz konusu değişiklikten sonra, jandarma ve sahil güvenlik örgütleri sadece ve tamamen İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak görevini yürütmektedir. Ancak, gözlemlenen fiili duruma göre, söz konusu örgütlerde; askeri jargonu kullanmaya, üniformalarında askeri bröve ve rozetleri kullanmaya, törensel ritüellerini askeri biçimde yapmaya ve askeri kışla mantığıyla konuşulma devam edildiğinden askeri bir örgüt kültürünün devam ettiği değerlendirilmektedir." (Bilgiç, 2019: 293). İdari ve adli olarak kolluk görevini yerine getiren, birden fazla kurumlar vardır. Bunların başında Polis Teşkilatı, Jandarma Teşkilatı, Sahil Güvenlik Komutanlıkları gelmektedir. Tarihsel olarak incelendiğinde belirli zamanlarda askeri otoriteden ayrılan Jandarma Teşkilatı sivil otoriteye bağlansa da zaman zaman tekrar askeri otoriteye geçmiştir. 2016 yılının temmuz ayında gerçekleşen FEÖ/PDY terör örgütünün kalkışması sonucunda ise kamu düzeninin sağlanmasında etkin görev üstlenen jandarma teşkilatı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır.

JANDARMA TEŞKİLATININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE 2803 SAYILI KANUN

Türk kolluk tarihi dönemselsel olarak incelendiğinde kolluk görevinin uzun bir süre boyunca "askeri yapı" içerisinde gerçekleştiğini ifade etmek mümkündür. Özellikle Türklerin İslamiyet'le tanıştıktan sonra şehir güvenliğini sağlayan zabıta yapılanmasının dönüşerek kolluk teşkilatına evrildiğini söylemek gerekir. Türk Devlet tarihinde hükümdarlar tebaalarının korunması, devlet güvenliğinin sağlanması için çalışmalar yürütmüş, bununla ilgili müesseseler kurmuştur. Ülke içindeki kolluk; asayiş temin etmek ve genel düzeni korumak, toplum huzurunu sağlamak üzere görevler üstlenmiştir. Oluşturulan bu kolluk kuvvetleri nihai olarak askeri sisteme hiyerarşik olarak bağlanmıştır.

İlk dönemlerde çarşı ve pazar yerleri gibi yerleşim yerlerinin güvenliğini sağlayan subaşı ve asesler zaman geçtikçe şehir merkezlerinin yanı sıra kırsal alanlara (nahiye ve köyler) yayılmaya başlamışlardır. (İnalçık, 2003: 108). Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki gelişmeler ve sosyopolitik olaylar, güvenlik kavramında dönüşüm yapılmasını gerektirmiştir. Özellikle Osmanlı Rus Savaşı sonrası güvenlik konusu daha güncel hale gelmiştir. Nitekim 14 Haziran 1839'da Jandarma Teşkilatının temelleri atılmıştır. "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra

Sadrazam Sait Paşa tarafından modern zabıta teşkilatı kurulması amacıyla İngiltere ve Fransa'dan subaylar getirildi ve teşkilatlanmada değişiklik yapılarak 20 Kasım 1879'da "seraskerlik" makamına bağlı 'Umum Jandarma Merkeziyesi' kuruldu" (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2024). Osmanlı Devleti'nde yeniçeriliğin kaldırılması ile birlikte yeni askeri birliklerden istifade etmek için geniş bir coğrafyada asayiş ve güvenliği sağlamak ve merkezi bir silahlı teşkilat oluşturmak suretiyle Osmanlı topraklarında devletin egemenliğinin sağlanması, devletin en ücra köşesinde vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi, Devletin gücünün taşradaki daimî ve süreli olarak uzatılabilmesi için modern jandarma teşkilatından istifade etmiştir (Altundaş, 2021: 1-2).

Osmanlı Devleti'nde özellikle yerleşim yerlerinde, nahiyelerde asesler ve subaşılar kamu güvenliğinin sağlanması görevini üstlenmiştir. Bu dönem Tanzimat Fermanı'nın ilan edildiği 1839 yılında "Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi" nin yürürlüğe girmesi ile günümüz Jandarma teşkilatının temelleri atılmıştır. Özellikle Osmanlı Rus harbinden sonra Sadrazam Sait Paşa'nın modern ve nitelikli bir zabıta teşkilatı kurma düşüncesi ile İngiltere ve Fransa'dan zabıtlar getirerek teşkilatlanmada değişim ve dönüşüm yapmak için çalışmalar başlatmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde faaliyete geçen ve hukuk eğitiminin temeli olan Mekteb-i Sultani ve Mekteb-i Hukuk-ı Şahane, bu alandaki eğitimin önemli yapı taşlarından (Koyuncu, 2012: 164). Bu okullarda öğretilen müfredat, daha sonra açılan okulların ve hukuk eğitimi veren Jandarma okul sisteminin temelini oluşturmuştur. Osmanlı idaresi, jandarmanın kamu düzenini sağlamaındaki önemini kavramasına rağmen nitelikli jandarma personeli yetiştirmek için gerekli adımları ancak XX. yüzyılın başında atabilmiştir. Bu adımların atılmasında Batılı devletlerin ıslahat baskısı önemli faktörlerden birisi olmuştur (Demircioğlu vd., 2023: 6).

"Jandarma" kelimesinin kökeni, Fransızca "silahlı adamlar" anlamına gelen gens d'armes tabirinden türetilen gendarmerie kelimesine dayanmaktadır. Türk idari tarihinde ise modern anlamda Jandarma teşkilatının kuruluşu 1839 yılına tarihlense de bu görevi üstlenen yapıların kökleri çok daha eskiye uzanmaktadır. Göktürklerden itibaren Türk devlet geleneğinde kamu düzenini sağlayan müesseseler mevcuttur. Selçuklu Devleti'nde şehir emniyetinden sorumlu "şahneler", Anadolu Selçuklularında ise asayiş ve güvenlikten sorumlu "subaşılar" ve "serleşkerler", bugünkü jandarma hizmetlerinin tarihsel öncülleri olarak kabul edilebilir (Mumcu, 2007: 45-52). Osmanlı Devleti'nde ise klasik dönemde asayiş hizmetleri parçalı bir yapı arz etmiştir. Fatih Kanunnamesi ile, özellikle artan asayiş sorunlarına karşı gece bekçileri olan "aseslere" takviye olarak "yasakçılar" görevlendirilmiştir (Ergin, 1995: 120). Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra ise yerel yönetimlerde emniyet hizmetleri "şehir kethüdalarına" devredilmiştir; kethüdalar bu dönemde hem belediye hem de zabıta hizmetlerini iç içe yürütmüşlerdir (Ortaylı, 2000: 88). 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilmesi (Vaka-i Hayriye) sonrasında ise, emniyet ve asayişin temini için kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye bünyesindeki askeri birlikler modern jandarma teşkilatına giden yolu açmıştır.

Bunlar "Asâkir-i Muntazama-i Mansuri", "Asakir-i Muntazama-i Hassa" ve 8 Temmuz 1834 tarihinde Anadolu ve Rumeli vilayetlerinde kurulan "Asâkir-i Redife" isimlerini taşıyan askerî birliklerdir. 18 Şubat 1846 tarihinde "Zaptiye Müşirliği" kurulmuş, eyalet ve sancaklardaki zaptiye hizmetleri doğrudan doğruya bu makama bağlanmıştır. Bu devreye "Tevhid-i zabıta" devresi de denilmektedir. Zaptiye müşirliği bir üst askeri makam olan "Seraskerlik" makamına bağlanmıştır. 13 Haziran 1869 tarihinde "Asâkir-i Zaptiye Teşkilat Nizamnamesi" yayımlanmıştır. Bu nizamname ile teşkilatın görev ve sorumlulukları ile teşkilat yapısı hukuki bir çerçeve içine alınmıştır. 20 Kasım 1879 yılında seraskerlik makamına bağlı olarak "Umum Jandarma Merkeziyesi" kurumu oluşturulmuştur (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2024).

1908 yılında II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle bilhassa Rumeli'de üstün başarılar gösteren Jandarma Teşkilatı 1909 yılında yeniden düzenlenerek "Harbiye Nezaretine" bağlanarak "Umum Jandarma Kumandanlığı" adını almıştır. I. Dünya Savaşı sürecinde hem birçok cephe

vatan müdafaası yaparak hem de ülke sınırları içerisinde asayişin sağlanması ve iç güvenlik hususunda kolluk görevini başarıyla üstlenerek ifa etmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren özellikle 1924-1939 yılları arasında, Jandarma Teşkilatı, “seyyar jandarma müfrezeleri” olarak teşkilatlanarak rejim karşıtı başta olmak üzere birçok isyan girişiminin bastırılmasında aktif ve etkin bir rol oynamıştır. Üstlendiği bu görevler çerçevesinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin güvenlik ve kamu düzeninin korunmasında süreklilik arz eden bir rol üstlenmiş; devlet otoritesinin tesisinde ve sürdürülmesinde etkin bir kurumsal işlev icra etmiştir. 10 Haziran 1930 yılında 1706 sayılı Jandarma Kanunu ile Cumhuriyet tarihinde ilk hukuki statüsünü kazanmıştır. Personel sayısının artırılması ve ülke genelinde teşkilatlanması yönündeki çalışmalar okulların açılmasıyla belirgin bir hal almıştır. Bu çalışmalara ilerleyen yıllarda daha da üzerine eğilerek nitelikli personel ve kalite açısından özellikle subaylar için, 1935 yılında Jandarma subaylarının Kara Harp Okulu’nda eğitim görerek yetiştirilmesi esas kabul edilmiştir. 1930’lu yıllarda jandarma teşkilatı açısından önemli bir gelişme ise 1936 yılında Jandarma Subay Sınıf Okulunun kurulmasıdır. Bu okul bir yıl sonra kendi yerleşkesi olan Anıttepe Jandarma Komutanlığına taşınmış ve aynı dönem yeni kurulmuş olan Polis Enstitüsü ile ortak olarak kullanılmıştır. Yine 1706 sayılı Kanuna müteakip olarak; 1937 yılında “Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi” çıkarılmıştır. Jandarma teşkilatı Cumhuriyet döneminde geçirdiği değişim ve dönüşümle birlikte daha modern ve gelişmiş kolluk teşkilatı haline gelmiştir. Özellikle 1939 yılında kurulan “sabit jandarma birlikleri”, “jandarma eğitim birlikleri ve okullar”, “seyyar jandarma birlikleri” 4 grup halinde yeniden yapılandırılmıştır. “Jandarma Teşkilatına önemli bir görev ise 1949 yılında nüfusu fazla olan illerde, polis yetki ve görevlerine sahip jandarma birlikleri kurulmuşsa da bu birlikler 1960 yılında kaldırılmıştır” (Jandarma Genel Komutanlığı, 2010: 145-147).

“1956 yılında yürürlüğe giren 6815 sayılı Kanun ile bu tarihe kadar Gümrük Tekel Bakanlığına bağlı tümen seviyesinde askerî bir kuruluş olan Gümrük Umum Kumandanlığı tarafından yürütülen sınır, kıyı ve kara sularımızın emniyeti ve korunması ile gümrük bölgelerinde kaçakçılığı men, takip, tahkik görev ve sorumluluğu; Jandarma Genel Komutanlığına verilmiştir. Bir sonraki yıl ise Jandarma Sınır Birlikleri tugaylar hâline dönüştürülmüş ayrıca Jandarma Eğitim Tugayları kurulmuştur. 1966- 1967 yılları arasında birden çok ili içerisine alan İl Jandarma Komutanlıklarını bünyesine alan Jandarma Bölge Komutanlıkları kurulmuştur. Bu yıllarda Jandarma Komando birlikleri kurulmaya başlanmıştır. 1968 yılında ise Diyarbakır’da Helikopter Bölük Komutanlığı adı altında ilk Jandarma Havacılık Birliği kurulmuştur. Teşkilata bağlı oluşturulan tüm bu birimler Genel Komutanlığın daha işlevli hâle gelmesini sağlamıştır (Soyupak, 1985: 2608).

Özellikle 1960-1980 yılları arasında Jandarma Teşkilatı; 2559 sayılı “Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nun” kırsal kesimlerde, özellikle köylerde ifa edilmesinde etkin ve başarılı olmuştur. Önleme, yakalama, durdurma, kimlik sorma, gözaltı kararlarının uygulanması, asayiş ve genel kamu düzeninin sağlanmasında 2559 sayılı Kanun hükümleri uygulanmıştır. Bu süre zarfında emniyet teşkilatında bulunan birimlerin, (kaçakçılık, narkotik, organize suçlar vb.) karşılıkları olan birimler Jandarma teşkilatında da kurulmuştur.

Yukarıda sözü edilen tarihsel gelişim içerisinde emniyet teşkilatı ile jandarma teşkilatı arasında tam anlamıyla bir iş birliği ya da dirsek temasından bahsedilememesinin temel nedenleri arasında emniyet teşkilatının sivil otoriteye, Jandarma Genel Komutanlığının ise doğrudan Genelkurmay Başkanlığına bağlı olmasıdır. Jandarma teşkilatı dönem dönem İçişleri Bakanlığı ve sivil otoriteye bağlandığı süre zarfında, müşterek operasyonlarda daha etkin ve başarılı olmuş, kurumlar arası diyalog gelişmiş ve ülke genelinde kamu düzeninin sağlanmasına etkin katkı sağlamıştır.

2016 DARBE GİRİŞİMİ SONRASI 2803 SAYILI KANUNDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

15 Temmuz 2016 yılındaki FETÖ/PDY terör örgütünün darbe girişimi sırasında Jandarma Teşkilatı, bu girişimi püskürtme ve mücadele sürecinde etkin rol oynamıştır. Gerek askeri envanteri gerekse hiyerarşi ve disiplinli bir yapıya sahip olması, bu tarz girişimlerin bastırılmasında en önemli avantajı olmuştur. 25/07/2016 tarihinde çıkarılan KHK ile 2803 sayılı kanunun 3.maddesinde jandarmanın tanımında değişikliğe gidilmiş, "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin sağlayan ve diğer kanunların, Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin verdiği görevleri yerine getiren silahlı genel kolluk kuvvetidir" şeklinde düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Jandarması sivil otoriteye bağlı sadece kolluk görevini ifa eden bir kurum halini almıştır. 09/07/2018 yılında yayımlanan 703 sayılı KHK ile jandarma teşkilatının Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile uyumlu çalışması hedeflenerek, Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine de sıkı sıkıya bağlı olması amaçlanmıştır. Eski düzenlemeye göre Jandarma teşkilatı iki farklı kuruma bağlıydı. 2016 yılında gerçekleştirilen yapısal dönüşüm öncesinde Jandarma Teşkilatı, Türk idari teşkilat yapısı içerisinde "çift statülü" bir hukuki rejime tabi tutulmuştur. Bu dönemde teşkilat, görevlerinin niteliğine göre İçişleri Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı olmak üzere iki farklı kuruma hiyerarşik ve idari açılarından bağlıydı.

Yeni düzenleme ile Genel Kurmay Başkanlığı ile sıkı sıkıya bağlılığı ortadan kalkmış, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olması durumu değişmiştir. Bu nedenle bağlılık açısından Millî Savunma Bakanlığından, İçişleri Bakanlığına geçişi sağlanmıştır. Jandarma Teşkilatının askeri hiyerarşi ile olan bağı kesilmesi sureti ile Jandarma Genel Komutanlığının, Yüksek Askerî Şûra (YAŞ) ve Milli Güvenlik Kurulu (MGK) üyelik ve görevleri de sonlandırılmıştır (2803 Sayılı Kanun).

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 2016 öncesi yürürlükte olan 5. maddesi, teşkilatın yapısal kimliğini askeri bir temele oturtmaktaydı. İlgili maddede, Jandarma Teşkilatı'nın kuruluş, kadro ve görev yerlerinin tespitinde Genelkurmay Başkanlığı asli yetkili kılınmıştı. Maddede geçen "Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) esaslarına göre düzenlenme" hükmü; teşkilatın sadece operasyonel yönünü değil, aynı zamanda aşağıdaki temel yapı taşlarını da kapsıyordu:

- Hiyerarşik Yapı ve Disiplin: Personelin rütbe terfileri, disiplin cezaları ve askeri mahkemelere tabi oluşu TSK mevzuatına (926 sayılı TSK Personel Kanunu ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu) göre şekillenmekteydi.
- Eğitim ve Öğretim: Subay ve astsubay yetiştirme süreçleri, askeri okullar ve müfredat belirleme yetkisi askeri normlara bağlıydı.
- Teşkilatlanma Modeli: Birimlerin kurulması, tugay/alay/tabur yapısı ve lojistik yönetim ilkeleri askeri doktrinlere göre belirlenmekteydi.

Bu durum, Jandarmanın mülki görevleri dışında kalan tüm kurumsal kimliğinin "askeri bir kuvvet" olarak tanımlandığını teyit etmekteydi. Ancak 15 Temmuz sonrası yapılan değişiklikle bu maddedeki "Genelkurmay Başkanlığı" ve "TSK esasları" ifadeleri çıkarılarak; yetki tamamen İçişleri Bakanlığına devredilmiş ve teşkilatın "sivil otoriteye bağlı profesyonel kolluk" kimliği yasal güvenceye alınmıştır. Yeni düzenleme de ise Jandarma Genel Komutanlığının kuruluş ve kadroları ile konuş yerlerinin belirlenmesinde asli yetkinin İçişleri Bakanlığı olduğu fakat olağanüstü durumlarda (seferberlik ve savaş gibi) kuvvet komutanlıkları emrine girecek jandarma birliklerinin kuruluş ve kadrolarıyla konuş yerlerini Genel Kurmay Başkanlığının görüşü alınarak İçişleri Bakanlığınca düzenleneceği maddesi eklenmiştir. Jandarmanın sivil otoriteye bağlanması ile birlikte demokratik kolluk, güvenlik hizmetlerinde şeffaflık, saydamlık, vatandaşa karşı hesap verebilirlik, katılımcı yönetim ve verimlilik ilkelerinin dikkate alındığı

görülmektedir. Hatta daha da ileriye gidilecek olursa güvenlik örgütlerinin yapısal manada sivilleştirilmesi demokratikleşen güvenlik felsefesinin en belirgin özelliklerindedir. Ne var ki Türkiye’de güvenlik bürokrasisinin merkezîyetçi yapıda olması, coğrafi olarak ekonomik farklılık ve başta terör gibi önemli siyasal ve sosyal sorunlar sivilleşmenin önünde büyük bir engel olarak bulunmaktadır. Günümüz koşullarında güvenlik hizmetinin sivilleşmesi kısa vadede mümkün gözükmezken imkânsız da değildir (Aydın, 2015:128).

Kanunda yapılan değişikliklerle, özellikle Jandarma teşkilatının disiplinli ve özverili çalışmalarıyla tarihsel süreç içerisinde iç ve dış tehditlere, toplu ayaklanmalara, isyanlara, milli mücadele döneminde ortaya koyduğu başarılar göz önünde bulundurularak, doğrudan sivil otoriteye bağlanması hedeflenmiştir. Herhangi bir ihtilal girişimi ve muhtıralara karşı demokratik düzenin savunması ve korunması hususunda şüphesiz Jandarma Teşkilatının fayda sağlayacağı, büyük katkılar sunacağı düşünülmüştür. Bunun yanı sıra ilgili düzenlemede olağanüstü durumlarda ve savaş halinde de yurt savunmasında da etkin rol oynayacağı düşünüülerek bu bağlamda düzenlemeler de yapılmıştır.

Yeni Değişiklikler (2016 Sonrası) Bağlamında Jandarma Teşkilatı’nın İhtisaslaşma ve Görevleri

Jandarma Teşkilatı görev ve yetki bakımından 2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve 2559 sayılı Polis vazife ve Salahiyet Kanunu çerçevesinde görevini ifa etmektedir. 2016 yılında 2803 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler öncesinde Türkiye Cumhuriyeti Jandarmasının; adli görevler, mülki görevler, askeri görevler ve diğer görevler olmak üzere 4 ana görevden oluşmaktaydı. 2016 yılı değişiklikleri ile birlikte “diğer görevler” çıkartılmış ve Jandarma teşkilatı yeni görev ve yetkilerle donatılarak tasarlanmıştır. Kurumlarla olan iş birliği ve temas hali Türk Jandarmasını şahsına münhasır bir kurum olmasını sağlamaktadır (Taş vd., 2021:97-98).

Bu bağlamda mülki görevler olarak Jandarmanın idari konudaki görevleri tekrar düzenlenmiştir. Kamu düzeninin sağlanması, durdurma, arama yapma, el koyma, önleme faaliyetleri gibi görevler verilmiştir. Fakat genel kolluk görevini ifa eden jandarmanın bu yetkileri aşması halinde ve kanun hükümleri dışına çıkması söz konusu olduğunda ağır yaptırım ve cezalara maruz kalacağı belirtilmiştir. Jandarma teşkilatının idari konulardaki faaliyetleri mülki idare adına yapmaktadırlar. Dolayısıyla mülki idare amirlerine karşı sorumludurlar. Bu da jandarma ve mülki idare arasında bir hiyerarşi bağı olduğunu göstermektedir. Genelde mülki görevler idari olarak suç önleme üzerinedir. Jandarma mülki görevlerini ifa ederken, kamu düzenini korumak, suçun önlenmesini sağlamak amacıyla istihbarî faaliyetler yürütmek, ceza ve tevkif evlerinin güvenliğini temin etmek, tutuklu ve hükümlülerin nakil işlemlerini sağlamak, kamunun huzur ve sükûnunu bozan her türlü eylemi engellemek gibi faaliyetler yürütür. Jandarmanın mülki görevleri suçu önleme ve araştırma olarak değerlendirilebilir (Taş vd., 2021:97-98).

Türk Jandarması Adli görevleri bakımından 5271 sayılı Kanunu esas alır. Suç işlenmesi halinde failleri yakalamak, lehte ve aleyhte olan delilleri toplayarak oluşturulan soruşturma evrakını adli birimlere teslim etmekle sorumludur. Adli görevlerin ifasında amirleri mülki idare amirleri olmayıp, Cumhuriyet Savcılarıdır. Özellikle son düzenleme ile adli kolluk olarak suçla mücadelede Jandarma Teşkilatı branşlaşma hususuna önem vererek Kaçakçılık ve Organize Suçlar, Siber suçlar, Terörle Mücadele, Olay yeri inceleme ve Asayiş olarak gereken eğitimleri vererek daire başkanlıkları ve şube müdürlükleri şeklinde yapılanmıştır.

Askeri görevler bağlamında ise jandarma teşkilatı mevcut son düzenleme öncesi jandarma teşkilatının personel ve özlük işleri bakımından Genelkurmay başkanlığına bağlı olması ve

birçok askeri görevinin olması genel kolluk kuvveti pozisyonundan jandarmayı biraz uzaklaştırmıştır. 2016 yılının ardından yapılan düzenleme sonrası sadece savaş ve seferberlik durumlarında ilgili kuvvet komutanlıklarına bağlanmasına karar verilmiştir. Bunun dışında jandarma genel kolluk kuvveti olarak içişleri bakanlığına bağlı olarak genel silahlı kolluk kuvveti görevine devam etmektedir. Jandarma teşkilatı ayrıca Genelkurmay başkanlığının ve garnizon komutanlarının talebi üzerine, İçişleri Bakanlığı, illerde ise valinin onayı alınarak askeri görevleri yerine getirmektedir. Genel anlamda görüldüğü üzere Jandarma teşkilatının olağanüstü dönemler dışında askeri görevi kalmamış olup, silahlı genel kolluk kuvveti görevine devam etmektedir.

JANDARMA TEŞKİLATINDAKİ DEĞİŞİMİN KAMU GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDAKİ ETKİLERİ

Köklü bir geçmişe sahip Jandarma teşkilatı, emniyet ve asayişin sağlanmasından, terör örgütleriyle mücadeleye, sel, yangın gibi afetlerden göçmenlere yönelik kolluk tedbirlerine, Covid-19 salgını gibi tüm dünyayı etkileyen salgın afetlerine kadar birçok alanda kendisine görev verilmiş ve bu görevleri başarı ile gerçekleştirmiştir. 2023 TÜİK verilerine göre 85 milyon nüfusun yaklaşık 17 milyonu Jandarma Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Korucu, 2023:16-17). Sorumluluk sahaları açısından; Türkiye yüzölçümünün %93'ü, nüfusunun %21'i emniyet ve asayiş hizmetlerinin sağlanması açısından, Jandarma Genel Komutanlığının sorumluluğunda bulunmaktadır (<https://www.jandarma.gov.tr>).

Türkiye Cumhuriyeti'nde güvenlik denildiğinde kırsalda ilk akla gelen Jandarma olmuştur. Türk Jandarma teşkilatı yaklaşık iki asırdan beri Türk devletinin emniyet ve asayiş hizmetlerini polis teşkilatı ile birlikte yerine getirmektedir. Günümüze kadar genel kolluk hizmetlerini örgütlü bir teşkilat yapısı içerisinde gerçekleştiren Jandarma, Genel Kurmay Başkanlığı, Millî Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığına hiyerarşik olarak bağlı olmuştur. Jandarmanın hiyerarşik bağlılığı, birçok mevzuat çalışması sonucunda bazı değişimlere uğramıştır. Jandarmanın hiyerarşik bağlılığı açısından en kapsamlı değişim ise 2016 yılı temmuz ayı içerisinde gerçekleşen 668 Sayılı KHK ile gerçekleşen değişim olmuştur. Değişiklik sonrası askeri yönden Genelkurmay Başkanlığına hiyerarşik olarak bağlı olan Jandarma teşkilatı artık İçişleri Bakanlığına bağlı hale gelmiştir. Jandarma teşkilatının örgütsel yapılanması ve güvenlik kavramı ve konseptine yönelik tartışmalar günümüzde hala devam etmektedir. Bu bağlamda yeni güvenlik paradigmaları ekseninde Jandarma teşkilatının değişim ve dönüşümü de kaçınılmaz hale gelmektedir.

Türkiye'de kamu güvenliğinin sağlanmasında Jandarmanın sorumluluk alanı, polisin görev sahası dışındadır. Bu alanlar il ve ilçe sınırları dışında kalan ve polis teşkilatı olmayan yerlerdir. Bu bağlamda konuya yaklaşıldığında Türkiye'de büyükşehir sisteminde il ve ilçe mülki sınırlarına kadar belediye görev alanının genişletilmesi jandarma ve polisin görev alanında bir çakışmaya yol açabilmektedir. Ancak belediye sınırları içinde olmakla birlikte hizmet gerekleri açısından uygun görülen yerler, jandarmanın görev ve sorumluluk alanı olarak tespit edilebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de büyükşehir sisteminde belediye sınırlarının genişletilmesi Jandarmanın sorumluluk alanını fiziki olarak daraltmamaktadır. İstanbul'dan örnek vermek gerekirse, İstanbul yüzölçümünün %66'sı, nüfusunun %1,4'i emniyet ve asayiş hizmetlerinin sağlanması açısından İstanbul İl Jandarma Komutanlığının sorumluluğunda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, İstanbul Yeni Havalimanı, Sabiha Gökçen ve Atatürk Havalimanı ile Topkapı Sarayının korunması Jandarma Birliklerince gerçekleştirilmektedir (<https://istanbul.jandarma.gov.tr/sorumluluk-bolgesi>). Görüldüğü gibi İstanbul gibi metropol özellik gösteren ve kentleşme ve yapılaşmanın fazla olduğu bir yerde yüzölçümün büyük bir kısmında Jandarma asayiş ve güvenliğinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Ancak

kentleşmenin yoğun olduğu, nüfusun yüksek olduğu alanlarda polis teşkilatının görev alanının genişlediği görülmektedir.

Jandarma, Polis teşkilatı ile ülke güvenliğinin sağlanması açısından genel idari kolluk teşkilatı içerisinde yer almaktadır. Bu yapılanma ülkemizin aynı zamanda tarihsel birikiminin de bir sonucu olarak tezahür etmiştir. Osmanlıdan devralınan miras ile Türk idari teşkilatı da yönetim-güvenlik ilişkisi sonucunda oluşan kurumları idari mekanizmasına dahil etmiş ve birçoğunu günümüzde işlevsel halde bulunan yapılar haline getirmiştir (Aksungur, 2018:17). Ancak, dünyada ve ülkemizde meydana gelen gelişmeler, güvenlik paradigmalarındaki değişim ve kamu örgütlerinde yaşanan değişim ve dönüşümler güvenlik kurumlarındaki değişimi de gerekli kılmıştır.

15 Temmuz 2016'da FETÖ/PYD terör örgütüne gerçekleştirilen darbe girişimi halkın devletine ve demokrasisine bağlılığını ortaya koyması ve onların azim ve gücü neticesinde püskürtülmüştür. Bu mücadele şehit olan ve yaralanan vatandaşlarımız olmuştur. Bu hain terör örgütünün amacı doğrultusunda hareket eden, darbe sürecine katılan ve destek olan asker ve polisler gereken cezalara çarptırılmıştır. 20 Temmuz 2016'da Olağanüstü Hal (OHAL) ilan edildikten sonra Kanun Hükmünde Kararnamelerle birçok düzenleme yapılmıştır. 668 Sayılı KHK ile Jandarmanın "silahlı askeri bir güvenlik ve kolluk kuvveti" olduğu ibaresi kaldırılmıştır. Böylece "askeri" ibaresi kaldırılarak Jandarmanın "silahlı genel kolluk kuvveti olduğu" belirtilmiştir.

Jandarmanın görev alanının belirlenmesinde bazı değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Yeni düzenlemeye göre, il ve ilçelerdeki jandarma ve polisin sorumlu olduğu bölgelerin belirlenmesinde ilçelerde kaymakam, illerde vali veya görevlendireceği vali yardımcısı başkanlığında jandarma ve emniyet temsilcilerinin katılacağı bir komisyonca belirleneceği belirtilmiştir. Sözü edilen komisyon, vali veya kaymakamın çağrısı üzerine toplanmaktadır. Büyükşehir, il veya ilçe belediyesi kurulması, kaldırılması ya da kentsel alan değişiklikleri gibi sınırı etkileyen durumlarda sorumluluk alanları yeniden düzenlenmektedir. Bu hususta en geç üç ay içerisinde yeniden düzenlenmenin yapılması gerekmektedir. Komisyonların aldığı kararlar İçişleri Bakanının onayından sonra yürürlük kazanmaktadır. Yapılan değişiklikler bir harita ve kroki üzerinde gösterilmektedir (Eraslan, 2021:2030). Bu düzenlemeye göre Jandarmanın görev alanının yeni gelişmelere göre değişiklik arz etmesi ve görev alanının yeniden belirlenmesinde onay mercii olarak sivil otorite olarak İçişleri Bakanlığı belirleyici olacaktır. 25/07/2016 tarih ve 668 sayılı KHK ile İçişleri Bakanı bir il veya ilçenin tamamını jandarma veya polis görev ve sorumluluk alanı olarak belirleyebilmektedir (Özübek ve Öztop, 2021:17).

Jandarmanın görev alanının daha çok polisin görev alanının dışında olması ve her iki teşkilatın daha önceki sistemde bağlı olduğu birimler açısından farklılaşması güvenliğe yönelik hızlı kararların alınmasında bazı gecikmelere yol açabilmekte idi. Yeni değişikliklerle birlikte polis ve jandarma arasındaki koordinasyon ve iş birliğinin daha fazla olması beklenmektedir. Jandarmanın genel kolluk kuvveti olarak kırsal alanda kamu düzeni, emniyet ve asayişin sağlanmasında daha etkin olacağı değerlendirilmektedir.

Jandarmanın sivil otoriteye bağlanmasının özellikle kırsal alanlarda asayişin sağlanmasında önemli etkileri olacaktır. Yeni değişikliklerle birlikte jandarmanın mülki görevleri genişletilmiştir. Adli ve askeri görevlerin dışında kalan hususlara ilişkin Jandarmaya verilen görevler idari kolluk faaliyetleri kapsamına dahil edildiğinden (Özübek ve Öztop, 2021:26) valilerin bu kapsamdaki yetkilerini kullanması ve asayişin kırsal alanlarda sağlanmasına katkı sağlayabilecektir. Yeni değişiklikler kapsamında seferberlik ve savaş durumunda Cumhurbaşkanı kararıyla jandarma birliklerinin Kuvvet Komutanlıkları emrine girmesi askeri görevlerinin bu kapsamda sivil otoritenin kararı ile gerçekleşeceğini ortaya koymaktadır. Bunun

yanı sıra Genelkurmay Başkanlığının isteği üzerine İçişleri Bakanı, illerde ise Garnizon komutanının isteği üzerine vali onayı ile Jandarma birlikleri kendilerine verilen askeri görevleri yerine getirebilmektedir (Özübek ve Öztop, 2021:26). Böylece afet vb. olağanüstü durumlarda Jandarmanın askeri görevlerini sivil otorite hiyerarşisi içerisinde gerçekleşmesi mümkün olabilecektir.

JANDARMANIN SİVİL OTORİTEYE BAĞLANMASININ ETKİ VE SONUÇLARI BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Güvenlik ihtiyacı insanoğlunun en temel gereksinimlerinden birisidir. Bu nedenle devlet olgusunun ortaya çıkışındaki en temel kavramlardan biridir. Devletin gelişim sürecinde güvenlik algısı ve güvenlik ile ilgili yapılanmalarda büyük değişiklikler olmaktadır. Hükümet sistemlerindeki, devlet yapıları ve örgütlerindeki değişiklikler, insan hak ve özgürlükleri alanında yaşanan büyük değişimler, savaş ve çatışma konseptlerinin değişmesi, terör kavramının nitelik değiştirmesi devletin güvenlik ile ilgili kurumlarına da büyük etki etmiştir. Özellikle 1950'li yıllardan itibaren ortaya çıkan tehditlerin Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında potansiyel tehlike, modern devletlerin iç güvenlik ve dış güvenlik olarak kesin çizgilerle ayırdığı yaklaşımı geçersiz kılmıştır. Modern devlet yapısına şekillenen güvenlik yapılanması, organize suç grupları, terör örgütleri, özel askeri şirketlerin farklı kombinasyonlarından oluşan postmodern tehditlerle etkin mücadelede yetersiz kalmıştır (Arslan, 2023: 415-416).

Suçla mücadele etmek için oluşturulan polis teşkilatlanması, ağır silahlarla donatılmış ve polisle karşı karşıya gelmekten kaçınan geleneksel suçlu davranışı sergilemeyen, tam tersine polise mukavemet eden, pusu atan, saldırılar düzenleyerek ağır zayıatlar verdiren terör örgütleri ve organize suç gruplarıyla mücadelede yetersiz kalırken bu tehditlere karşı ordunun mücadeleye dahil edilmesi beraberinde demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin zarar görmesi ile sonuçlanmıştır. Bu bağlamda devletler kendilerine özgü siyasal, yönetsel, toplumsal ve tarihi tecrübelerine dayanarak içinde buldukları koşullara uygun olarak güvenlik yönetimlerinde değişimlere gitmişlerdir (Arslan, 2023:416).

Jandarma teşkilatı, iki yüzyıla yaklaşan tarihi tecrübesi ile asayiş ve güvenlik hizmeti başta olmak üzere savaş, doğal afet, düzensiz göç gibi durumlarda üstlendiği görevler ile en zorlu arazi koşullarında birçok kamu hizmetinin yerine getirilmesine sağladığı katkı ile kırsal alanda devletin varlığını vatandaşa hissettiren ilk kurumdur (Özübek ve Öztop, 2021:29). Kuruluşundan itibaren askeri bir kimliğe sahip olan bir teşkilattır. Türkiye'de 15 Temmuz süreci ve ardından 2017 Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesiyle birlikte güvenlik politikalarında sivil yapılanmanın etkisi artmıştır. Devletin iç güvenliğini sağlama rolü kapsamında İçişleri Bakanlığı'nın görev ve sorumlulukları artmıştır. Jandarma teşkilatının İçişleri Bakanlığı'na bağlanması ile güvenlik politikasında sivil aktörler öne çıkmıştır. Jandarmanın sivil otoriteye bağlı olması kolluk kapsamında yapılan faaliyetlerdeki hukuka aykırı eylem ve işlemlerin incelenmesi ve hesap verebilirlik ilkesinin ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda 2019 yılında 6713 Sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulmasına Hakkında Kanun ve Kanununun nasıl uygulanacağına dair yönetmelik çıkarılmıştır. Komisyonun görevi, kolluk şikâyet sisteminin daha etkili ve hızlı işlemlerini, saydamlığını ve güvenilirliğini geliştirmek üzere, kolluk görevlilerinin işledikleri iddia edilen suçlardan veya disiplin cezasını gerektiren eylem, tutum ve davranışlarından dolayı idari merciler tarafından yapılan ya da yapılması gereken iş ve işlemlerin merkezi bir sistemde kayıt altına alınması ve izlenmesinin sağlanmasıdır. Böylece kolluk personeli olarak Jandarma teşkilatı mensuplarının

kolluk faaliyetleri esnasında işlemesi muhtemel suçların soruşturması bir düzen ve disiplin altına alınmış olmaktadır.

Jandarmanın önleyici kolluk hizmetinin bir gereği olarak son yıllarda yabancı ülke vatandaşları ve göçmenlere yönelik faaliyetlerinin sayısında artış yaşanmaktadır. Bu bağlamda çeşitli suçların soruşturulması nedeniyle şüpheli ve mağdur sıfatıyla, ülkede bulunan yabancı uyruklu şahıslar ve göçmenlerle sürekli iletişim halindedir (Avcı, 2021:18). Bu bağlamda yabancı ülke vatandaşları ve göçmenlere yönelik kolluk faaliyetleri esnasında ortaya çıkabilecek insan hakları ihlali hususundaki iddiaların soruşturulması ve bu konuda ileriye dönük alınabilecek tedbirler sivil otoriteye bağlı bir teşkilat içerisinde daha kolay olabilmektedir. Böylece uluslararası alanda teşkilatın saygınlığının daha güçlü olması mümkün olabilecektir.

SONUÇ

Devletin klasik görevlerinden biri ve en önemlisi olan güvenlik olgusu günümüzde küreselleşme olgusu ve bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ile birlikte önemli değişim ve kırılmalara maruz kalmaktadır. Güvenlik paradigmalarındaki değişimlerle birlikte klasik güvenlik yaklaşımı ile terörizm, düzensiz göç ve suç örgütleri ile mücadele etmek giderek zorlaşmaktadır. Devletler güvenlik teşkilatlarını yeni gelişmelere göre uyarlamak aynı zamanda insan hakları ve demokrasi çerçevesinde kolluk faaliyetlerini sürdürmelerini sağlamakla yükümlüdürler. Bu bağlamda Türkiye’de 15 Temmuz 2016’dan sonraki süreçte iç güvenlik yapılanmasında önemli değişimler meydana gelmiş ve Jandarma teşkilatı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanarak güvenlik hizmetlerinin sivilleşmesi yönünde önemli bir adım atılmıştır. Gerek Polis teşkilatı gerekse Jandarma teşkilatı ve ordunun diğer silahlı kuvvetleri terörizm, organize suçlar ve düzensiz göç gibi boyutları ülke sınırlarını aşan tehditlere karşı iş birliği içerisinde ve yeni gelişmelere göre örgütlenmelerini sağlamak durumundadırlar. Bu bağlamda uluslararası iş birliği mekanizmaları da gündeme gelmektedir. Jandarmanın sivil otoriteye bağlanması bu mekanizmaların geliştirilmesini de sağlayacaktır.

Günümüzde kentleşmenin hızlanması, kent ve kırsal alan kavramlarının değişkenlik göstermesi, Büyükşehir belediyelerinin sınırlarının il mülki sınırı haline gelmesi Jandarma ve Polisin sorumluluk alanlarının belirlenmesi sürecinde etkili olmaktadır. Jandarma teşkilatının sivil otoriteye bağlanması ile sorumluluk bölgelerinin değişiminde daha hızlı ve etkin çözümler üretilmesi mümkün olabilecektir. Ayrıca Jandarmanın görev yaptığı sorumluluk bölgelerinde sivil otoritelerin direktifleri doğrultusunda toplum odaklı yaklaşımlar çerçevesinde hareket ederek gereken mekanizmaları daha hızlı bir sürede gerçekleştirmesi beklenmektedir. 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu’nda yapılan değişikliklerle birlikte artık jandarmanın görev ve sorumluluk bölgesi sadece polis sorumluluk bölgesi olmaktan çıkmış ve kentsel bir alanın İçişleri Bakanının kararı ile tamamen Jandarma sorumluluk bölgesi olması mümkün hale gelmiştir. Böylece kentsel ve kırsal bölgelerdeki güvenlik gereksinimlerinin farklılaşmasından kaynaklanan örgütlenme yapılarının yeniden değerlendirilerek ele alınması, halkla olan ilişkileri açısından değerlendirildiğinde kentsel alanlardaki Jandarma teşkilatlanması ile kırsal alanlardaki Jandarma teşkilatlanmasında farklı stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda teşkilatın işlevsel olarak karar almada daha hızlı bir süreç içerisinde hareket ederek askeri bürokrasinin ağır işleyen mekanizmasına göre daha esnek çözümler üretmesi beklenmektedir. Jandarma Teşkilatı’nın idari yapısındaki bu dönüşüm, kurumun köklü hiyerarşik geleneği ile sivil denetim mekanizmaları arasında yeni bir dengenin tesis edilmesini gerekli kılmıştır. Güvenlik bürokrasisinin doğası gereği, sivil otoriteye bağlanma süreci disiplin ve emir-komuta zincirini zayıflatan bir unsur değil aksine, operasyonel etkinliğin sivil gözetim altında profesyonelleşmesini sağlayan yapısal bir aşama olarak değerlendirilmelidir. Bu

bağlamda, hiyerarşik sürekliliğin korunması, personelin koordineli görev yapma yeteneği ve kamu güvenliğinin sürdürülebilirliği açısından stratejik bir öneme sahiptir. Ancak iç güvenlik hizmetlerinin tek elden yürütülmesi ve planlanmasının iç güvenlik hizmetlerinin etkililiği açısından olumlu katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Aksungur, A. B. (2018). *Türk İdare Geleneğinde Yerel Güvenlik: Mahalle Bekçilerine Dair Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Akyılmaz, B., Sezginer, M. ve Kaya, C. (2011). *Türk İdare Hukuku*, (2. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.

Arslan, M. (2023). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Güvenlik Örgütlenmesi ve Yönetimi, (Editör) İnaç, H.-Öztürk, K.: *Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Kamu Yönetimi* içinde (ss. 415-448) Ankara: Nobel Yayınları.

Arslan, M. (2019). Sınıraşan Organize Suç ve Terörizmle Mücadele ve Askeri Kolluk Teşkilatlarının Artan Önemi: Türk Jandarması Örneği, (Editör) Acar, H.: *Kamu Güvenliği Politikaları* içinde (ss. 117-148) Ankara: Nobel Yayınları.

Aydın, A. H. (2015). *Yönetim Bilimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Altundaş, O. (2021). Fransız Jandarma Teşkilatı ve Türk Jandarma Teşkilatının Gelişimine Amil Olan Etkenler. (Editör) Avaner, T. ve Atasoy, T.: *Türk Jandarmasında Reform Süreci: Yüzbaşı Sarrou'nun Hatıratını Anlamak* içinde (ss.1-40), 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Avcı E. (2021). Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak Jandarma Teşkilatı. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10 (1): 1-29.

Bilgiç, A. (2021). Cumhuriyet Döneminde Türk Jandarması. İnzibattan Kolluğa. (Editör) Avaner, T. ve Atasoy, T.: *Türk Jandarmasında Reform Süreci: Yüzbaşı Sarrou'nun Hatıratını Anlamak* içinde (ss.129-166), 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Demircioğlu, İ. H., Demircioğlu, E., Güven, O. ve Kayıcı, K. Ö. (2023). Türk Jandarma Teşkilatı'nda Hukuk Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 39 (107): 6-7.

Erarslan, F. (2021). Jandarma Genel Komutanlığı'nın Sivil Kolluk Olarak Teşkilatlanması Sonrasında Oluşan Etkiler Üzerine Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (3): 2016-2042.

Ergin, O. N. (1995). *Mecelle-i Umur-ı Belediye*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Gözler, K. (2010). *İdare Hukukuna Giriş*, (12. Baskı), Bursa: Ekin Yayınevi.

- Günday, M. (2003). *İdare Hukuku*, (7. Baskı), Ankara: İmaj Yayıncılık.
- <https://www.jandarma.gov.tr/jandarma-terafından-korunan-tesisler>. [Erişim tarihi: 23.12.2025]
- <https://istanbul.jandarma.gov.tr/sorumluluk-bolgesi>. [Erişim tarihi: 23.12.2025]
- İleri, F. (2004). *Genel İdari Kolluk ve Mülki İdare Amirlerinin Genel İdari Kolluk Yetkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- İnalçık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300–1600)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Karasoy, H. Alpay (2021). Değişen Kamu Güvenliği Anlayışı ve Yeni Nesil Savaş. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, 8 (19): 56-70.
- Korucu, H. J. (2023). Türkiye Yüzyılında Jandarma Genel Komutanlığının Misyonu. *Jandarma Dergisi*, (166): 16-17.
- Koyuncu N. (2012). Hukuk Mektebinin Doğuşu. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16 (3): 164-165.
- Mumcu, A. (2007). *Türk Hukuk Tarihi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Okandan, R. G. (1976). *Umumi Amme Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Fakülteler Matbaası.
- Ortaylı, İ. (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahallî İdareleri (1840-1880)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Özübek A.ve Öztop S. (2021). Jandarma Teşkilatı'nın 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi Sonrası Dönüşümü. *Journal of Civilization Studies*, 6 (2): 19-30.
- Soyupak, K. (1985). Silahlı Kuvvetlerin Teşkilatı ve Görevi. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 8. Cilt* içinde (ss. 2608). İstanbul: İletişim Yayınları.
- T.C İçişleri Bakanlığı (2024). <https://icisleri.gov.tr/jandarma-teskilati-183-yasinda#:~:text=1877%2D1878%20Osmanl%C4%B1%2DRus%20Sava%C5%9F%C4%B1,%22Umum%20Jandarma%20Merkeziyesi%22%20kuruldu>. [Erişim tarihi: 23.03.2024]
- Taş, İ. E., Durgun, S., ve Bucak, U. (2021). Türk Kamu Yönetiminde Jandarma Teşkilatının Yeri ve Önemi. *İktisadi ve İdari Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler* içinde. Editör Mete, M. Aytaç, Ö.), Ankara: Gece Yayınevi.
- Yayla, Y. (2010). *İdare Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Jandarma Genel Komutanlığı. (2010). *Jandarma Teşkilat Tarihi ve Gelişimi*, Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı Yayınları.